

**ՀՀ-ՆԱՏՕ ՓՈԽԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՊԱՇՏՊԱՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ՎՐԱ
(2005-2015ԹԹ.)**

ԳՈՒ ԹՈՎԱՄԱՍՅԱՆ

Հոդվածում հակիրճ ներկայացվել են ՀՀ-ՆԱՏՕ փոխգործակցության արդյունքները՝ սկսած 2005 թ. դեկտեմբերից: 2005-2015 թթ. ընտրությունը պայմանավորված է առաջին ԱԳԳԾ-ի ուժի մեջ մտնելուց մինչև երկրորդ պաշտպանության ռազմավարական վերանայումն ընկած ժամանակահատվածով: Համագործակցային անվտանգության համատեքստում ներկայացվել է ՀՀ-ՆԱՏՕ ռազմական համագործակցության դերի կարևորությունը պաշտպանական բարեփոխումների հարցում: Պաշտպանական բարեփոխումների մի շարք բնագավառների օրինակով որոշակի ցույց է տրվել փոխգործակցության ազդեցությունը:

Բանալի բառեր – ՆԱՏՕ, միջազգային ռազմական համագործակցություն, անվտանգային միջավայր, պաշտպանական բարեփոխումներ, պաշտպանական քաղաքականություն:

Փոքր պետությունների սահմանման համար վարքագծային մոդելի կիրառումը ելնում է այն կանխադրույթից, որ տվյալ պետության կառավարող էլիտան գիտակցում է, որ պետության ընդհանուր ռեսուրսների սահմանափակության պատճառով անվտանգության ապահովման խնդիրը պետք է լուծվի միջազգային և տարածաշրջանային անվտանգության համակարգերում արդյունավետ ներգրավվածություն ապահովող արտաքին քաղաքականության և հատկապես դրա բաղադրիչ համարվող պաշտպանական քաղաքականության միջոցով: Մերօրյա համաշխարհայնացված մոլորակում առանձին մարտահրավերներ գրեթե չկան¹, հետևաբար՝ այս համատեքստում Հայաստանի Հանրապետության համար համագործակցային անվտանգության կարևորությունը դառնում է առանցքային: Մասնավորապես ռազմական անվտանգության համաչափ և անհամաչափ սպառնալիքներին հակազդելու համար համընդ-

¹ Տե՛ս ՀՀ նախագահի ելույթը Հարվարդի Քենեդու անվան կառավարման դպրոցում <http://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2016/03/30/President-Serzh-Sargsyan-speech-at-Harvard-university-speech/>:

գրկուն լուծումներ գտնելու հարցում միջազգային ռազմական համագործակցությունը ՆԱՏՕ-ի հետ, որը Հայաստանի Հանրապետության արտաքին անվտանգության ռազմաքաղաքական բաղադրիչներից մեկն է², վերջինիս համար ապահովում է բավականաչափ լայն գործիքակազմով: Մինչև այդ գործիքակազմին անդրադառնալը, նպատակահարմար ենք գտնում նախ ընդհանուր գծերով ուրվագծել այն համատեքստը, որի շրջանակներում ընթանում է գործիքակազմի կիրարկումը:

Սառը պատերազմի ավարտից հետո Եվրատլանտյան տարածաշրջանում և հատկապես Մեծ Բրիտանիայում սկսվեց մի գործընթաց, որի վերջնանպատակը պաշտպանական քաղաքականության և պաշտպանական դիվանագիտության ավանդական էության վերանայումն էր: Սա հանգեցրեց նրան, որ արևմտյան ռազմաքաղաքական ղեկավարությունը հետզհետե եկավ այն եզրակացության, որ զինված ուժերի դասական գործառույթը՝ հավանական հակառակորդի նկատմամբ ուժ կամ ուժի սպառնալիք կիրառելը, զսպելը, կարելի է մեկտեղել այլ գործառույթի հետ՝ նոր պաշտպանական դիվանագիտության կիրառմամբ պաշտպանական համագործակցության միջոցով առավել լայն սպեկտրի պաշտպանական-անվտանգության խնդիրներ լուծելու համար³: 1994 թ. Հյուսիսատլանտյան համագործակցության խորհրդրդի կողմից⁴ «Գործընկերություն հանուն խաղաղության» ծրագրի շրջանառության մեջ դնելը մեր կարծիքով բխում է հենց նոր պաշտպանական դիվանագիտության տրամաբանությունից: Այս նոր գործընթացը պետք է ծառայեր հիմնականում որպես հարթակ՝ Արևելյան և Կենտրոնական Եվրոպայի նախկին խորհրդային պետությունների հետ քաղաքական երկխոսության եզրեր գտնելու և պաշտպանական համագործակցությամբ քաղաքական ազդեցությունն ընդլայնելու համար: Սկզբնական խնդիրը կատարելուց հետո և 2001 թ. սեպտեմբերի 11-ի ահաբեկչությանը հաջորդած հակաահաբեկչական գործողությունների համատեքստում Հյուսիսատլանտյան դաշինքի ուշադրությունը սևեռվեց Հարավկովկասյան և Կենտրոնասիական տարածաշրջանների վրա,

² Տե՛ս ՀՀ նախագահի՝ 2007 թ. փետրվարի 7-ի ՆՀ-37-Ն հրամանագիրը « ՀՀ Ազգային անվտանգության ռազմավարությունը» հաստատելու մասին, <http://www.arlis.am>:

³ Տե՛ս Andrew Cottey and Anthony Forster, Reshaping Defence Diplomacy: New Roles for Military Cooperation and Assistance, The International Institute for Strategic Studies 2004, p. 6.

⁴ Հիմնադրվել է 1991 թ., 1997 թ. վերանվանվել է Եվրատլանտյան գործընկերության խորհուրդ:

որոնք հայտարարվեցին ռազմավարական նշանակության շրջաններ⁵: Գործընկերություն հանուն խաղաղության գործընթացը լրացվեց «Անհատական գործընկերության գործողությունների ծրագիր» գործընկերային գործիքով⁶, որը գործընկեր պետությունների համար պետք է հանդիսանար իրենց առաջնահերթություններից բխող քաղաքական հանձնառություններ ստանձնելու հստակ մեխանիզմ: Այսինքն՝ այս ծրագրի շրջանակում ընթացող համագործակցության հիմքում ընկած է համագործակցային անվտանգությունը:

1994թ. միանալով Գործընկերություն հանուն խաղաղության(ԳՀԽ) ծրագրին՝ Հայաստանն աստիճանաբար խորացրեց ՆԱՏՕ-ի և իր եվրատլանտյան գործընկերների հետ համագործակցությունը: 2002թ. միացավ ԳՀԽ «Պլանավորման և վերանայման գործընթացին» և օգտագործելով «Անհատական գործընկերության գործողությունների ծրագիր», «Պաշտպանական հաստատությունների կառուցման գործընկերության գործողության ծրագրի» ընձեռած հնարավորությունները՝ Հայաստանի Հանրապետությունը նախաձեռնեց և այժմ էլ շարունակում է իրականացնել պաշտպանական և անվտանգության ոլորտի համակարգային բարեփոխումներ: Բարեփոխումները ներառում են պաշտպանական և անվտանգության հաստատությունների դերի հստակեցման, զինված ուժերի նկատմամբ քաղաքացիական վերահսկման, պաշտպանական պլանավորման, անձնակազմի կառավարման, սահմանների պաշտպանության և Հայաստանի Հանրապետության ԶՈՒ-ի՝ միջազգային խաղաղապահական գործողությունների իրականացման համար հատկացվող ստորաբաժանումների փոխգործունակության ապահովման բնագավառները⁷: Ընդ որում պաշտպանական համակարգի առանցքը համարվող զինված ուժերի բարեփոխումներն ընթանում են ՆԱՏՕ-ի անդամ-երկրների համար մշակված ընդհանուր ստանդարտների հիման վրա: Հայաստանի Հանրապետությունն այդ ստանդարտներին լիովին համապատասխան կազմավորում է խաղաղապահ բրիգադ, իսկ մյուս ոլորտներում ստեղծում է միայն փոխգործակցելիության հնարավորություններ՝ առանց տվյալ ստանդարտներին լիովին անցնելու:

⁵ Տե՛ս Պրահայի գագաթնաժողովի հռչակագիրը, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19552.htm#ipap.

⁶ <http://mfa.am/hy/international-organisations/NATO/>.

⁷ Տե՛ս Հ. Քոթանջյան, Հայաստանի ազգային անվտանգության ռազմավարության մշակման ուղեցույցները տարածաշրջանային անվտանգության ճարտարապետության համատեքստում, ՀՀ ՊՆ Դ. Կանայանի անվան ԱՌՀԻ, էջ 172:

Մինչև պաշտպանական բարեփոխումների փուլերին և առանձին բնագավառներին անդրադառնալը, նշենք, որ մինչև օրս Հայաստանի Հանրապետությունն իրականացրել է երեք ԱԳԳԾ, վերջին չորրորդը՝ ԱԳԳԾ 2014-2016 թթ., հաստատվել է 2014 թ. մայիսին և ներկայումս իրականացման փուլում է⁸: Առաջին ԱԳԳԾ-ով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած հանձնառությունների շարքում կցանկանայինք առանձնացնել ազգային անվտանգության ռազմավարություն մշակելու պարտավորությունը⁹, քանի որ հայկական իրականության մեջ առաջին անգամ այդ բնագավառում մշակվելու էր ռազմավարական տրամաչափի փաստաթուղթ: Համաշխարհային փորձի հաշվառմամբ այն պետք է արտացոլեր «համընդգրկուն անվտանգության» գաղափարը, որը ենթադրում է քաղաքական կառուցվածքի հիմնական տարրերի՝ անհատի, հասարակության ու պետության կենսականորեն կարևոր շահերի պաշտպանվածությունը ներքին և արտաքին բնույթի հնարավոր սպառնալիքներից¹⁰: Դրանով նախանշվելու էր նաև հետագա պաշտպանական բարեփոխումների ընթացքը: Հետևաբար՝ պաշտպանական բարեփոխումների ծրագրային գործընթացը բաժանվեց 3 փուլի՝ 1. հայեցակարգային մոտեցումների և համապատասխան փաստաթղթերի մշակում՝ ՀՀ ռազմական անվտանգության ապահովման հիմնադրույթների հստակեցման նպատակով (2007-2008 թթ.), 2. պաշտպանության ռազմավարական վերանայում՝ զինված ուժերի առկա հնարավորությունների և արդիականացման անհրաժեշտությունների, պահանջվող բարեփոխումների ծավալների որոշման և պլանավորման նպատակով (2008-2010 թթ.), 3. գործնական բարեփոխումների իրականացում՝ զինված ուժերի համար մատչելի ազգային ու միջազգային հնարավորությունների կիրառմամբ (2010-2015 թթ.)¹¹:

Միջգերատեսչական մշակման արդյունքում «Ազգային անվտանգության ռազմավարությունը» 2007 թ. փետրվարի 7-ին հաստատվեց ՀՀ նախագահի կողմից, իսկ նույն թվականի դեկտեմբերի 25-ին հաստատվեց ՀՀ «Ռազ-

⁸ <http://mfa.am/hy/international-organisations/NATO/>.

⁹ Տե՛ս ՀՀ պարտավորությունները ՆԱՏՕ-ի հետ ԱԳԳԾ շրջանակներում, <http://www.mil.am/media/2015/07/857.pdf>.

¹⁰ Տե՛ս **Հ. Քոթանջյան**, Հակամարտության էթնոքաղաքագիտություն: Հայաստանի ռազմական քաղաքականության և ազգային անվտանգության հիմունքները, Դ. Կանայանի անվան ԱՌՀԻ, Երևան, 2010, էջ 491:

¹¹ Տե՛ս **Դ. Տոնոյան**, Պաշտպանական բարեփոխումների իրականացումը ռազմական համագործակցության շրջանակներում, Դ. Կանայանի անվան ԱՌՀԻ «Հայկական բանակ» հանդես, 4(58), 2008թ., էջ 48:

մական դրկտրինը», որը բխում է ազգային անվտանգության ռազմավարության դրույթներից: Այս փաստաթղթերի հաստատումը հնարավորություն տվեց զինված ուժերի հետագա բարեփոխման և զարգացման համար ընդունելու համապատասխան օրենսդրական դաշտ¹² և մեկնարկային ծրագրեր: Դրան զուգահեռ՝ 2008 թ.-ից ՀՀ պաշտպանության նախարարությունը սկսեց պաշտպանության ռազմավարական վերանայման գործընթացը, որը շարունակվել է մինչև 2011 թ. մարտ ամիսը¹³: Ռազմավարական վերանայումն առաջին հերթին անհրաժեշտ էր ՀՀ զինված ուժերի բարեփոխումները ճիշտ ուղղորդելու, արդիականացման և զարգացման հեռանկարը ծրագրելու համար: Այսինքն՝ պաշտպանության ռազմավարական վերանայման միջոցով պետք է ՀՀ զարգացման առաջնահերթությունների և պաշտպանական բարեփոխումների համատեքստում որոշվեին մեր երկրի ռազմական պաշտպանության համար զինված ուժերի առկա կարողություններն ու կարիքները և ըստ այդմ հստակեցվեին բարեփոխումների նպատակները¹⁴: Վերանայման արդյունքներով մշակված ՀՀ ՁՈՒ զարգացման մինչև 2015 թ. միջնաժամկետ պլանը, որը երաշխավորում էր ժողովրդավարական և քաղաքացիական վերահսկողության հիման վրա պաշտպանության կառավարումը, հիմք դրեց ծավալուն պաշտպանական բարեփոխումների շարունակական զարգացման հարցում գործնական քայլերի կատարմանը:

Ի գիտություն ընդունելով, որ պաշտպանական բարեփոխումների գործընթացը շարունակական բնույթ ունի, հետազոտության նպատակներից ելնելով՝ հարկ ենք համարում ըստ բնագավառների հակիրճ անդրադառնալ պաշտպանական բարեփոխումների գործընթացում մինչև երկրորդ պաշտպանության ռազմավարական վերանայման¹⁵ սկսման ժամանակահատվածը արձանագրված ձեռքբերումներին: Մասնավորապես պաշտպանական համակարգի արդյունավետ կառավարման նպատակով կատարվել է Պաշտպանու-

¹² Տե՛ս «Պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքը, <http://parliament.am/legislation.php?sel=alpha&type=3&lang=arm#24>.

¹³ Տե՛ս ՀՀ ՊՆ-ի կողմից ներկայացված «Պաշտպանության ռազմավարական վերանայման 2011-2015 թթ. ծրագիրը» (հանրային օգտագործման համար), www.mil.am.

¹⁴ Տե՛ս **Ս. Օհանյան**, Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանական բարեփոխումները. երկրորդ փուլ, Դ. Կանայանի անվան ԱՌՀԻ «Հայկական բանակ» հանդես, 2-3(56-57), 2008 թ., էջ 13:

¹⁵ Տե՛ս ՀՀ նախագահի՝ 2013 թ. դեկտեմբերի 5-ի կարգադրությունը «ՀՀ Պաշտպանության ռազմավարական վերանայման գործընթացը համակարգող միջգերատեսչական հանձնաժողով ստեղծելու մասին», <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=73139>:

թյան նախարարության և գլխավոր շտաբի գործառույթների հստակ տարանջատում: Պաշտպանության նախարարությունն իր ստորաբաժանումներով հանդերձ վերաձվել է գլխավոր պետական ռազմաքաղաքական հաստատության, իսկ գլխավոր շտաբը՝ զորային կառավարման կենտրոնական մարմնի: Այսինքն՝ այս համադասման արդյունքում ամբողջ Պաշտպանության նախարարությունը պետք է զբաղվի պաշտպանական քաղաքականությամբ, որը «պետության քաղաքականության բաղկացուցիչ մասն է և նպատակաուղղված է հավանական արտաքին թշնամուց պետության, նրա բնակչության, տարածքային ամբողջականության և ինքնիշխանության պաշտպանությանը»¹⁶, իսկ գլխավոր շտաբը՝ ռազմական քաղաքականության գործադրման մասով՝ ծրագրում, իրականացում և այլն:

Պաշտպանական բարեփոխումների՝ ժողովրդավարական-քաղաքացիական վերահսկողության բնագավառի իրավական հիմքը ՀՀ սահմանադրության 8.2 հոդվածն է, համաձայն որի՝ զինված ուժերը քաղաքական հարցերում պահպանում են չեզոքություն և գտնվում են քաղաքացիական վերահսկողության ներքո¹⁷: Հինված ուժերի նկատմամբ ժողովրդավարական վերահսկողություն սահմանելու առաջին լուրջ քայլերից էր պաշտպանության նախարարի պաշտոնը քաղաքացիական պաշտոն դարձնելը, որով պաշտպանության նախարար նշանակվեց արդեն քաղաքացիական անձ: Հաջորդ կարևոր քայլը «Քաղաքացիական հատուկ ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումն էր¹⁸: Քաղաքացիական հատուկ ծառայությունը ներդրված է այն ստորաբաժանումներում, որոնք անմիջականորեն չեն զբաղվում ռազմական գործունեությամբ, այլ որոշակիորեն առնչվում են ժողովրդավարական վերահսկողության խնդիրներին¹⁹: Այս խնդիրների արդյունավետ լուծմանն էր նպատակաուղղված նաև ՀՀ ՊՆ «Հանրային իրազեկման հայեցակարգի» ընդունումը, որն ապահովում է պաշտպանական քաղաքականության թափանցի-

¹⁶ Տե՛ս Հ. Քոթանջյան, Դ. Զիլինգարյան, Վ. Ավետիսյան, Ա. Մինասյան, Պաշտպանական քաղաքականություն» հասկացությունը՝ որպես Հայաստանում պաշտպանական բարեփոխումների իրականացման տեսական-մեթոդաբանական գործիք, Դ. Կանայանի անվան ԱՌՀԻ «Հայկական բանակ» հանդես, 1-2(59-60), 2009, էջ 10, 11:

¹⁷ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրության փոփոխությունները 27.11.2005թ., www.president.am/hy/constitution-2005/:

¹⁸ Տե՛ս «Քաղաքացիական հատուկ ծառայության մասին» ՀՀ օրենքը, ընդունվել է 28.11.2005թ., <http://parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=3156&lang=arm>:

¹⁹ Տե՛ս Տ. Քոչարյան, ՀՀ ռազմական անվտանգության ապահովումը ազգային անվտանգության համատեքստում, էջ 237:

կությունը և հանրությանը հաշվետու լինելու հարցում միասնական տեղեկատվական քաղաքականության իրականացումը: Վերջինիս ընդունումը մեծապես կարևորվում է բանակ-հասարակություն փոխհամագործակցության ամրապնդման, անվտանգության և պաշտպանության ոլորտի ռազմավարական և հայեցակարգային փաստաթղթերի մշակման ծրագրերին հանրության մասնակցության առումով:

Ինչ վերաբերում է պաշտպանական բարեփոխումների կրթական բաղադրիչին, պետք է նշել, որ այս ուղղությամբ զգալի դրական տեղաշարժեր են եղել: Նախ՝ ընդունվել է ՀՀ ռազմական կրթության հայեցակարգը, որով նախանշվում են գործող համակարգի բարեփոխումների ուղղությունները, մասնավորապես ռազմական կրթության շարունակականությունը, եռաստիճան կրթական համակարգի ներդրումը, փոխհամագործակցությունն ազգային և միջազգային ուսումնական հաստատությունների հետ, գիտական կադրերի պատրաստումը և այլն²⁰: Բացի այդ դեռևս 2005 թ. դեկտեմբերին ուժի մեջ մտած առաջին ԱԳԳԾ-ով Հայաստանը հանձնառություն էր ստանձնել՝ զարգացնելու «Դրաստամատ Կանայան» ռազմավարական հետազոտությունների կենտրոնի հետազոտական և վերլուծական կարողությունները²¹: Ընդհանուր առմամբ այս ինստիտուտի դերը շատ մեծ է պաշտպանական կրթության բարեփոխումների հարցում:

Այսպիսով, պաշտպանական բարեփոխումների մի շարք ուղղությունների՝ մեր կողմից հակիրճ ներկայացված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ դրանք բխում են ՀՀ-ՆԱՏՕ ռազմաքաղաքական համագործակցության արդյունքում ընդունված ԳՀԽ-ի անհատական գործընկերության գործողությունների ծրագրերից: Ի հավելումն վերոնշյալի, 2010 թ. նոյեմբերին Լիսաբոնում ընդունված Հյուսիսատլանտյան դաշինքի նոր ռազմավարական հայեցակարգի²² վերլուծությունից հանգում ենք այն եզրակացության, որ համագործակցային անվտանգության հետագա ամրապնդումն այդ դաշինքի առաջնահերթություններից մեկն է: Պաշտպանական համագործակցության միջոցով

²⁰ Տե՛ս ՀՀ «Ռազմական կրթության հայեցակարգ», ՀՀ կառավարության 2012 թ. մարտի 7-ի նիստի N 9 արձանագրային որոշման հավելված 1, https://www.e-gov.am/u_files/file/decrees/arc_voroshum/2012/03/MAR9-18_1.pdf

²¹ Տե՛ս ՀՀ պարտավորությունները ՆԱՏՕ-ի հետ ԱԳԳԾ շրջանակներում, <http://www.mil.am/media/2015/07/857.pdf>:

²² Տե՛ս NATO's Strategic Concept 2010 http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf:

համընդհանուր անվտանգության միջավայրն առավել կայուն դարձնելուն ուղղված քայլերի ամբողջությունը, որն ընկած է հենց համագործակցային անվտանգության հիմքում, միանշանակ բխում է Հայաստանի անվտանգության շահերից, քանի որ վերջինիս ռազմական անվտանգության ապահովման միջազգային երաշխիքը միջազգային անվտանգության համակարգերի շրջանակներում և առանձին պետությունների հետ դաշնակցային ու գործընկերային հարաբերությունների հաստատումն ու շարունակական զարգացումն է: Ելնելով սրանից՝ Հայաստանի Հանրապետությունը ՆԱՏՕ-ի հետ հետագա ռազմական համագործակցության շրջանակում շարունակելու է մեծապես կարևորել միջազգային առաջատար փորձի ձեռքբերումն ու ներդրումը, զինված ուժերի արդիականացման գործում օժանդակության կիրառումը, փոխգործակցության կարողությունների ընդլայնումը, արդի ռազմական գիտության, ռազմատեխնիկական առաջընթացի և գործնական փորձի ձեռքբերումների ուսումնասիրման հիման վրա անհրաժեշտ ուժերի, միջոցների ստեղծումը²³ կրելով այդ փոխգործակցության ազդեցությունը:

ВЛИЯНИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА АРМЕНИИ-НАТО НА ОБОРОННЫЕ РЕФОРМЫ РА (2005 -2015)

ГОР ТОВМАСЯН

В статье анализируются основные результаты партнерства Армении с НАТО с начала декабря 2005 г. Особое внимание уделяется ключевым событиям, имевшим место после вступления в силу Индивидуального плана партнёрства с НАТО в 2005 г. до Второго стратегического пересмотра обороны РА. Партнерство Армении с НАТО рассматривается в контексте более широкого спектра сотрудничества в сфере безопасности; особое внимание уделяется влиянию сотрудничества на реформы в области обороны Армении. В статье проанализированы результаты партнерства в нескольких сферах оборонных реформ.

Ключевые слова – НАТО, международное военное сотрудничество, безопасностная среда, оборонные реформы, оборонная политика.

²³ Տե՛ս ՀՀ նախագահի՝ 2007 թ. դեկտեմբերի 25-ի ՆՀ-308-Ն հրամանագիրը ՀՀ «Ռազմական դոկտրինը» հաստատելու մասին, <http://www.arlis.am>:

THE IMPACT OF ARMENIA-NATO PARTNERSHIP ON THE DEFENCE REFORMS OF RA (2005-2015)

GOR TOVMASYAN

The article analyzes the major outcomes of Armenia-NATO partnership initiated in early December 2005. Special attention is paid to the key events that had taken place between the year 2005, when the Individual Partnership Action Plan came into force, and the second Strategic Defence Review in 2015. Armenia-NATO military cooperation has been examined in the broader framework of security cooperation. Its significance for defence reforms in Armenia is underscored. The results of the partnership in several areas of defence reforms are analyzed.

Key words – NATO, international military cooperation, security environment, defence reforms, defence policy.